

NOVÉ DOBÝVACÍ PROSTORY V REGIONÁLNÍ STRUKTU E R**NEW MINING AREAS IN THE REGIONAL STRUCTURE OF THE CZECH REPUBLIC****DOC. RNDR. IRENA SMOLOVÁ, PH.D.****MGR. MILADA DUŠKOVÁ**

*Katedra geografie | Department of Geography
P írodov decká fakulta | Faculty of Science
Univerzita Palackého v Olomouci | Palacký university in Olomouc
✉ t . 17. Listopadu 12, 771 46 Olomouc, Czech Republic
E-mail: irena.smolova@upol.cz, milada.duskova@gmail.com*

Anotace

Základem t fební innosti u nás je p edchozí schválení chrán ného ložiskového území a následn dobývacího prostoru. Po roce 1989 do-lo v politice vyhla-ováání dobývacích prostor k zásadní komoditní reorientaci. Postupn byly ru-eny prakticky v-echny dobývací prostory stanovené pro t flbu rud a výrazn se omezila plocha pro t flbu uhlí, které p edstavovalo plo-n nejrozsáhlejš území s p ímými socioekonomickým a environmentálním dopady na rozvoj obcí a region . V sou asné dob je necelých tisíc dobývacích prostor na území, jejichfl plocha dosahuje podílu jednoho procenta rozlohy státu. V posledních deseti letech ve struktu e nov schvalovaných dobývacích prostor dominují ropa, zemní plyn a kaolin. P ísp vek hodnotí regionální rozdíly a p ístupy k procesu schvalování nových dobývacích prostor na úrovni státní správy a samosprávy. Hodnoceno je období od roku 1990 do sou asnosti.

Klí ová slova

t flba surovin, dobývací prostory, eská republika

Annotation

The basis of mining activity in our country is conditioned by the prior approval of the protected deposit area and subsequently by the mining area. After 1989, the announcement policy of mining areas was fundamentally changed. The most significant changes were related to the commodity reorientation. Basically all mining areas oriented on the extraction of ores were gradually being abolished. Mining areas for the extraction of coal were also significantly narrowed down. Regarding the spaciousness, this area represented the most extensive one with direct socioeconomic and environmental impact on the development of municipalities, towns and regions. Nowadays in the Czech Republic, there are almost thousand mining areas that cover one per cent of the whole country's area. In the last decade, the structure of the newly approved mining areas is dominated by oil, natural gas and kaolin. This paper assesses regional differences and approaches to the process of approving new mining areas at the level of state and local governments. The assessment focuses on the period from 1990 onwards.

Key words

mining, mining areas, Czech Republic

JEL classification: R11, R14, R51

1. Úvod

eská republika pat í v Evrop k zemím, kde t flební pr mysl má svou dlouholetou tradici. Zatímco v období socialismu dosahovala t flba nerostných surovin u nás extenzivních rozm r , vývoj po roce 1989 byl ve znamení postupného ru-ení t flebních lokalit a dobývacích prostor . V p ímé souvislosti s tímto vývojem, zaznamenal t flební pr mysl a s ním svázaná sekundární odv tví výrazného propadu (zam stanosti, výkonu ad.). eská t flební krajina a eský t flební pr mysl se za aly dramaticky m nit.

Jak ukazují etné p íklady (Boshman, Lambooy 1999, Szczyrba, Tou-ek 2004, Hassink, Shin 2005, Smolová 2008, Koutský 2011), které se v nují regionálním dopad m postindustriální fáze vývoje hospodá ství a spole nosti, je úpadek t flby ve prosp ch rozvoje nových odv tví logický. A to p esto, fle v globálním m ítku spot eby surovin má t flba stále svou nezastupitelnou úlohu a je tedy klí em k existenci civilizace. fijeme v-ak v globalizovaném sv t , kde nerostné suroviny jsou trfní komoditou o prom nlivé trfní cen a lze je importovat na velké vzdálenosti. Není tak bezpodmíne n nutné zachovávat t flbu vlastních surovinových zdroj , kdyfl ekonomicky lépe dosažitelné jsou jiné zdrojové oblasti. Ponechme stranou ásto diskutované otázky energetické bezpe nosti (Dan ák, Záv -ický 2007) Na druhou stranu nezanedbatelným ve vývoji eské surovinové politiky po roce 1989 byla postupná integrace R do jednotného ekonomického prostoru EU.

2. Cíle a metody

Cílem p ísp vku je dokumentovat zm ny ve struktu e dobývacích prostor , které nastaly v eské republice po roce 1989, kdy t flba nerostných surovin prošla zásadní restrukturalizací a útlumem. Proces probíhal diferencovan , jak podle typu surovin, tak regionáln . S ohledem na zm ny v legislativ , zejména nezbytnost procesu EIA p í schvalování nových dobývacích prostor a roz-i ování stávajících, dochází k výrazným diferenciacím mezi regiony R. I kdyfl je proces objektivn ovlivn n p írodním potenciálem území, za ínají se výrazn ji diferencovat regiony i p ístupem v rámci schvalovacích proces .

Hlavními metodami využitými p í zpracování p ísp vku jsou analýza legislativních nástroj a vlastní -et ení, analýzy posudk EIA (informace o nov schválených dobývacích prostorech, ve kterých jsou zve ej ovány i jinak obtífln získatelné informace o objemech t flby a zám rech spole nosti, v etn zp sob následné rekultivace t flbou dot ených ploch) a analýzy dat eské geologické slufby a Státní bá ské správy eské republiky (data o dobývacích prostorech a nov schválených dobývacích prostorech). Jako problematické se ukázalo získání informací o zru-ených dobývacích prostorech. V t-ina z obvodních bá ských ú ad sice zru-ené dobývací prostory eviduje, ale informace neposkytuje. Za období 1993 ó 2005 byla data získána z V stník eského bá ského ú adu, pro roky 1990 afl 1992 a rok 2006 byla data poskytnuta Obvodním bá ským ú adem v Ostrav .

3. Zm ny v regionálním rozlofení t flby surovin v R po roce 1989

Hodnocení vývoje t flby nerostných surovin v eské republice v období po roce 1989 lze vedle hodnocení vývoje objem t flených surovin, vývoje zam stanosti i zm nách ve struktu e t flených surovin, hodnotit také na úrovni zm n v prostorovém rozlofení t flených lokalit v etn geografického aspektu rozlofení nov stanovovaných dobývacích prostor, které jsou v souladu s horním zákonem schvalovány pro t flbu výhradních loflisek nerost .

Proces transformace ekonomiky s sebou p ínesl i výrazné zm ny v rozloze a struktu e dobývacích prostor na území eské republiky. Ve srovnání s rokem 1992 do-lo k celkovém poklesu po tu i rozlohy dobývacích prostor , výrazn diferencovan podle typ nerostných surovin. Celkov klesl po et dobývacích prostor o -estinu a celková rozloha o t etinu (viz tab. . 1). Celkov v-ak bylo ru-eno dobývacích prostor mnohem víc, ale ztrátu áste n kompenzovalo od poloviny 90. let 20. století schvalování nových dobývacích prostor .

Tab. 1: Vývoj po tu a celkové plochy dobývacích prostor v R podle jednotlivých druh nerostných surovin v letech 1992 - 2013

T flená surovina	Po et dobývacích prostor			Celková plocha dobývacích prostor (v km ²)		
	1992	2013	Index 2013/1992 (%)	1992	2013	Index 2013/1992 (%)
erné uhlí	50	15	30,0	858,7	222,1	25,9
hn dé uhlí a lignit	62	30	48,4	531,3	281,5	53,0
ropa a zemní plyn	25	123	492,0	267,8	442,7	165,3
rudy	31	4	12,9	45,3	2,8	6,2
radioaktivní suroviny	21	11	52,4	136,5	66,6	48,8
kaolin	13	34	261,5	9,0	15,2	168,9
stavební kámen ¹⁾	354	369	104,2	23,0	63,5	276,1
písky a -t rkopísky ²⁾	237	173	73,0	146,0	114,1	78,2
vápence a dolomity	30	48	160,0	19,2	25,8	134,4
cihlá ské suroviny	176	81	46,0	37,0	18,4	49,7
ostatní	149	87	58,4	87,8	47,9	54,6
celkem	1 148	975	84,9	2 161,5	1 299,6	60,1

Poznámky: 1) v etn kamene pro hrubou a u-lechtitou kamenickou výrobu

2) v etn sklá ských s slévárenských písk

Zdroj: Makarius, R. ed. (1994, 2014); databáze eského bá ského ú adu; vlastní výpo ty

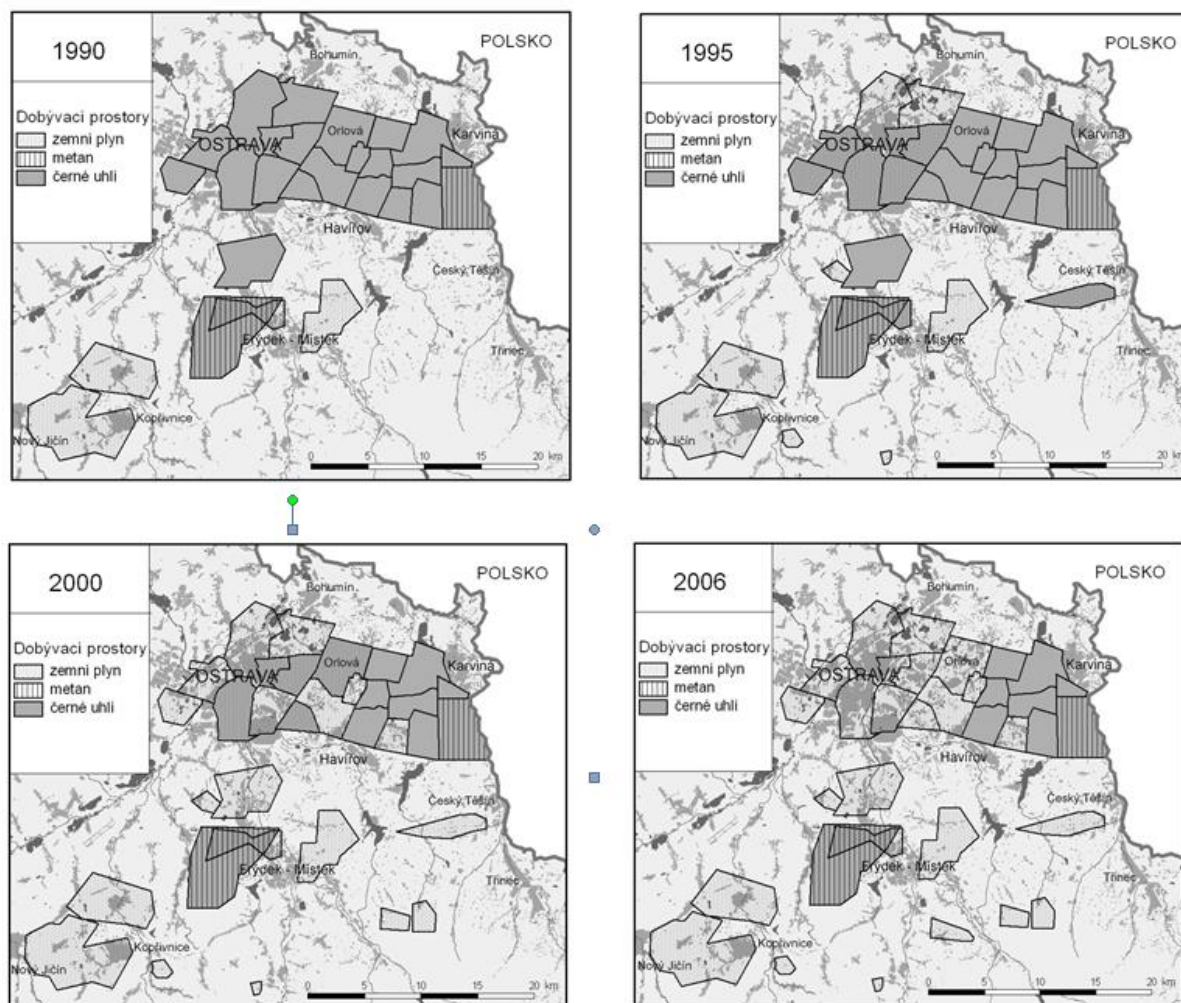
Ve srovnání se stavem v roce 1992 nejvíce poklesl po et dobývacích prostor pro rudy, zatímco v roce 1992 jich bylo 52 a zaujímaly celkovou plochu 181,8 km², v současné době jich je jenom 15 a zaujímají plochu 69,4 km². Nejvíce se na poklesu podílela ložiska polymetalických rud, zejména v souvislosti se schváleným útlumovým programem v rudném hornictví, pokles na p íblífní polovině nastal v p ípad ložisek uranových rud.

K výraznému poklesu do-lo také u po tu a celkové plochy dobývacích prostor stanovených pro t flbu erného a hn dého uhlí v etn lignitu. Zatímco v roce 1992 bylo pro t flbu uhlí stanoveno celkem 112 DP o celkové rozloze tém 1400 km², ke konci roku 2013 jich z stalo pouze 45 a zaujímají plochu 503,6 km². K nejv t-ímu poklesu do-lo v d sledku zru-ení dobývacích prostor v uzavíraných ernouhelných revírech (Kladensko, Rosicko-oslavansko, fiacelé sko-svato ovicko) jíž na po átku transforma ního období, tj. v letech 1992 a 1993.

V období let 1990 ó 1996 byly postupn ru-eny dobývací prostory stanovené pro t flbu erného uhlí v Ostravsko-karvinském revíru. Je-t na po átku 90. let 20. století bylo prakticky celé území okres Ostrava-m sto a Karviná pokryté dobývacími prostory, které tvo ily na sebe navazující polygony. P ítom v t-ína dobývacích prostor pro erné uhlí byla stanovena jíž v 60. a 70. letech 20. století. V souladu s útlumovým programem byly jednak uzavírány doly, ale také odepisovány zásoby a ru-eny dobývací prostory. Obrázky 1a a 1d dokumentují vývoj v Ostravsko-karvinském revíru v pr ezu let 1990, 1995, 2000 a 2006, kdy se t flba erného uhlí postupn p esouvala z ostravské ásti na karvinskou a stanovené dobývací prostory pro erné uhlí byly zru-eny a nov byly ve stejných hranicích stanoveny dobývací prostory pro zemní plyn vázaný na uhelné sloje a ho lavý zemní plyn.

Obr. 1: Vývoj ploch a struktury dobývacích prostor na Ostravsku v letech 1990 ó 2006

a) stav k 31. 12. 1990 b) stav k 31. 12. 1995 c) stav k 31. 12. 2000 d) stav k 31. 12. 2006

Zdroj: databáze eského bá ského ú adu; OKD, a.s.; vlastní databáze.

V sou asné dob jsou pro t flbu erného uhlí stanoveny dobývací prostory na území 6 okres (Karviná, Nový Ji ín, Frýdek Místek, Ostrava, Trutnov a Rakovník), z toho 10 je pouze pro t flbu erného uhlí, 3 pro t flbu erného uhlí společ n s metanem, jeden pro erné uhlí společ n se zemním plynem (DP Karviná - Doly 1) a jeden pro erné uhlí společ n se fláruvzdornými jílovci (DP Rynholec na Rakovnicku). V p ípad dobývacích prostor stanovených pro t flbu hn dého uhlí do-šo k jejich ru-ení postupn v letech 1992 afl 2001. Ke zru-ení v t-iny z nich do-šo v souvislosti se s vládou schválenými územní limity v roce 1991. Pro t flbu lignitu je v sou asné dob schválený pouze jediný DP (DP Hodonín). V sou asné dob je plo-n nejv t-ím dobývacích prostorem v R DP Trojanovice (63, 2 km²), který je zároveň jedním z nejdiskutovan-jích.

4. Sou asná struktura dobývacích prostor v R

V sou asné dob celkov zaujímají dobývací prostory na území R rozlohu 1 299,6 km² (1,65 % rozlohy státního území). Z celkového po tu 975 dobývacích prostor na území R (k 31. 12. 2013) je 597 aktivních, tj. t flných, zbývající jsou bu v pr zkumu a otvírce (90 DP), rezervní (69 DP), uzavírané (8 DP) nebo se zastavenou (118 DP) i ukon enou t flbou i likvidací (80 DP). Nejv t-ími dobývacími prostory v pr zkumu a otvírce jsou DP Trojanovice (erné uhlí), DP Sta í (erné uhlí, metan) a dobývací prostory schválené pro t flbu zemního plynu (ho lavý zemní plyn a zemní plyn vázaný na uhelné sloje) na Ostravsku. P íkladem jsou DP Pet vald III a IV (16,0 + 18,5 km²), DP Vítkovice I (18,4 km²) i DP Slezská Ostrava IV I (13,3 km²). Jedná se o dobývací prostory, které byly v minulosti vyufflívány k t flbu erného uhlí a po ukon ení jeho

t flby v rámci útlumových program společ nost OKD, a.s. požádala po zrušení DP na erné uhlí o stanovení DP pro zemní plyn. V kategorii rezervní lofisko je evidováno celkem 69 dobývacích prostor . P íkladem je DP Komo any u Mostu (14,4 km²) schválený pro t flbu hn dého uhlí, Vina ice u Suchomast (1,5 km²) pro t flbu cementá ských surovin i DP Podbo any (1,1 km²) pro t flbu kaolinu.

V sou asné dob je na území eské republiky nejvíce dobývacích prostor schválených pro t flbu stavebních surovin, tj. stavebního kamene, cihlá ských surovin a t rkopísk a písk a jejich po et se zejména v posledních p ti letech dále zvyšuje.

5. Legislativní proces schvalování nových dobývacích prostor

Zákon šO ochran a vyuffití nerostného bohatství (. 44/1988 Sb.) rozd luje nerosty na vyhrazené a nevyhrazené. Zákonem je nerostné bohatství na území R ve vlastnictví státu a tvo í ho lofiska vyhrazených nerost (tzv. švýhradní lofiska). U výhradních lofisek nerostných surovin stanovuje Ministerstvo flivotního prost edí R (MfiP) na základ horního zákona chrán né lofiskové území (CHLÚ), ve kterém jsou omezeny stavební aktivity nesouvisející s dobýváním výhradního lofiska. Celkem bylo na území R k 31. 12. 2013 evidováno 1524 lokalit výhradních lofisek nerost , z toho p tinu tvo í lofiska stavebního kamene a tém 15 % lofiska t rkopísk a písk (sklá ských a slévárenských).

Pokud je p í provád ním geologickém pr zkumu zji t n výskyt vyhrazeného nerostu v mnofství a jakosti, které umo fl ují d vodn o ekávat jeho nahromad ní, vydá MfiP R osv d ení o výhradním lofisku, které za le Ministerstvu pr myslu a obchodu R (MPO R), krajskému ú adu, p íslu-nému obvodnímu bá skému ú adu (OBÚ), orgánu územního plánování, stavebnímu ú adu a organizaci, pro ni fl bylo provedeno vyhledávání nebo pr zkum lofiska. Na základ výsledk pr zkumu lofiska se stanoví dobývací prostor, který m fl zahrnovat jedno nebo více lofisek nebo, je-li to vzhledem k rozsahu lofiska ú elné, jen ást výhradního lofiska. Stanovení dobývacího prostoru je p ítom zahájením procesu, na jeho fl konci je povolení hornické innosti, a tím i za átek t flby nerostných surovin.

V sou asné dob se tak p í procesu povolování geologického pr zkumu, stanovení dobývacího prostoru a povolení vlastní t flby ú astní eský bá ský ú ad (BÚ), MfiP R, MPO R a dal í t flbou zainteresované subjekty v regionu. V první fázi se povolování geologických prací ú astní MfiP R, které povoluje ve správním ízení geologické práce pro vyhledávání a pr zkum vyhrazených nerost . V jejich rozhodnutí je stanoveno území, nerost a podmínky provád ní prací. Povolení zaru uje podnikateli výlu né právo provád t práce za daných podmínek a p ednost pro získání p edchozího souhlasu ke stanovení dobývacího prostoru, ale nezakládá automatický nárok na oprávn ní dobývat nalezené a pr zkumem ov ené lofisko nerost . V p ípad , fl se p í pr zkumu zjistí mnofství a jakost nerostu, která umo fl uje za azení nerostu mezi vyhrazené, vydává MfiP R osv d ení o výhradním lofisku a k jeho ochran p ed znemo fl ním nebo ztí flením jeho vyuffívání stanoví také chrán né lofiskové území. Následn vydává MfiP souhlas k podání návrhu na stanovení dobývacího prostoru, který oprav uje bá ského podnikatele k podání fládosti o stanovení dobývacího prostoru. Dobývací prostor stanoví p íslu-ný OBÚ v sou innosti s dot enými orgány státní správy, zejména v dohod s orgány flivotního prost edí a s orgánem územního plánování a stavebním ú adem. Ú astníky ízení jsou vedle navrhovatele fyzické a právnické osoby, jejich fl práva k nemovitostem mohou být rozhodnutím o dobývacím prostoru p ímo dot ena, obec, v jejím fl územním obvodu se dobývací prostor nachází, a obce, jejich fl územní obvody mohou být stanovením dobývacího prostoru dot eny. Stanovení dobývacího prostoru je i rozhodnutím o vyuffití území v rozsahu jeho vymezení na povrchu. V rozhodnutí jsou bá skému podnikateli ulofeny podmínky pro následnou hornickou innost. Po ínaje rokem 1992 podléhá schvalování nového dobývacího prostoru posouzení z hlediska vliv na flivotní prost edí (podle zákona NR . 244/1992 Sb., o posuzování vliv na flivotní prost edí, proces EIA). Hornickou innost, zahrnující otvírku, p ípravu a dobývání výhradních lofisek, zaji t ní a likvidaci d lních d l a lom , povoluje p íslu-ný OBÚ. Jde o ízení obdobné povolování staveb, obdobn se rozhoduje také o zaji t ní a likvidaci d lních d l a lom p í ukon ení t flby. e í

se i sanace pozemk dot ených t flbou a jejich rekultivace. K tomu se schvaluje objem finan ní rezervy pro sanace a rekultivace. Povinnost tvo it takovou rezervu stanoví zákon.

Podnikatel, kterému byl stanoven dobývací prostor, m fle zahájit t flební práce afl na základ povolení hornické innosti, vydané obvodním bá ským ú adem. Povolení hornické innosti podléhá správnímu ízení, p i kterém se posuzují plány otvírky, p ípravy a dobývání lofiska, v etn plán na sanace a rekultivace po ukon ení t flby. V od vodn ných p ípadech m fle obvodní bá ský ú ad stanovení dobývacího prostoru a povolení hornické innosti spojit do jediného správního ízení.

Pro t flbu lofisek nevyhrazených nerost , která jsou sou ástí pozemku, je pot ebné územní rozhodnutí, vydané p íslu-ným stavebním ú adem a povolení innosti provád né hornickým zp sobem, ud lené p íslu-ným obvodním bá ským ú adem v ízení za podmínek obdobných jako v ízení o hornické innosti.

Základem efektivní strategie ochrany flivotního prost edí je podle zahrani ních zku-eností princip prevence zabra ující vzniku trvale neudrflitelných zásah a minimalizující dopady antropogenní innosti na flivotní prost edí. Jedním z nejvýznamn j-ích nástroj prevence p i povolování hornické innosti je p íjetí a schválení procesu posuzování vliv na flivotní prost edí.

V eské republice bylo základem pro zavedení procedury posuzování vlivu na flivotní prost edí p edev-ím ustanovení zákona . 17/1992 Sb.¹, ve kterém bylo mimo jiné stanoveno, fle území nesmí být zat fováno lidskou inností nad míru únosného zatíflení, fle kaflký je povinen p edcházet zne í-ování nebo po-kozování flivotního prost edí a minimalizovat nep íznivé d sledky své innosti na flivotní prost edí. Dále také byla uzákon na povinnost kaflkého, kdo vyuffívá území nebo p írodní zdroje, projektuje, provádí nebo odstra uje stavby, takové innosti provád t jen po zhodnocení jejich vliv na flivotní prost edí a zatíflení území, a to v rozsahu stanoveném tímto zákonem a zvlá-tními p edpisy. V eské republice se v první fázi posuzování vlivu na flivotní prost edí nej ást ji aplikovalo p i plánování velkých investí ních zám r .

6. Nové dobývací prostory v R ó schválené po roce 1989

Nové dobývací prostory podléhají p i schvalování mimo jiné posuzování jejich vlivu na flivotní prost edí. Vlastní zákon o posuzování vliv na flivotní prost edí byl p íjat v roce 1992² a odborné posuzování odborné zp sobilosti e-ila vyhlá-ka MfP R³. Zákon i vyhlá-ka byly v následujících letech novelizovány a v sou asné době je platná legislativa v podob právních norem, které nabyly ú innosti 1. kv tna 2004 (zákon . 93/2004 Sb. o posuzování vliv na flivotní prost edí), které jsou v souladu s právem Evropských spole enství⁴.

Posuzování vliv na flivotní prost edí podléhají v tomto zákon vymezené zám ry a koncepcce, jejichfl provedení by mohlo závafln ovlivnit flivotní prost edí. Do první kategorie, tj. zám r vfldy podléhající posouzení, náleflí z problematiky t flby surovin t flba ropy v mnofství nad 50 t/den a zemního plynu v mnofství nad 50 tis. m³/den. U t flby erného uhlí a ostatních surovin je v první kategorii posuzováno schválení nového dobývacího prostoru nebo zm na stávajícího. V p ípad uranu je vfldy posuzována jakákoliv zm na v t flb v etn ukon ení t flby a úpravy uranové rudy (chemická úprava a jiné technologie, odkali-t a kalová pole). Zárove podléhají posuzování nová

¹ Zákon . 17/1992 Sb., o flivotním prost edí, ve zn ní pozd j-ích p edpis

² Zákon NR . 244/1992 Sb. o posuzování vliv na flivotní prost edí

³ Vyhlá-ka MfP R . 499/1992 Sb. o odborné zp sobilosti pro posuzování vliv na flivotní prost edí a zp sobu a pr b hu ve ejného projednání posudku.

⁴ Sm rnice Rady ze dne 27. ervna 1985 o posuzování vliv n kterých ve ejných a soukromých zám r na flivotní prost edí (85/337/EHS). Sm rnice Rady 97/11/ES ze dne 3. b ezna 1997, kterou se m ní sm rnice 85/337/EHS o posuzování vliv n kterých ve ejných a soukromých zám r na flivotní prost edí. Sm rnice 2001/42/ES Evropského parlamentu a Rady ze dne 27. ervna 2001 o posuzování vliv n kterých plán a program na flivotní prost edí.

za ízení na skladování ropy a ropných a chemických produkt s kapacitou vy–í neřl 100 tis. tun za rok.

Ve druhé kategorii, tj. zám ry vyřladující zji– ovací ízení, jsou za azeny hlubinná t řba uhlí nad 100 tis. tun za rok pokud vlivy zasahují mimo schválený dobývací prostor, t řba lignitu nad 200 tis. tun ro n , t řba a úprava rud v etn odkali– , kalových polí, hald a odval (chemické, biologické a jiné technologie), zvý–ení povrchové t řby nerostných surovin nad 1 mil. tun/rok, t řba nerostných surovin v kategorii 10 tis. ařl 1 mil. tun/rok. Posuzována je také t řba v korytech nebo údolních nivách vodních tok , odkali–t , kalová pole, haldy a odvaly p í úprav nerudních surovin, budování podzemních prostor pro skladování nebo umíst ní technologických za ízení (provoz) s objemem vy–ím neřl 10 tis. m³.

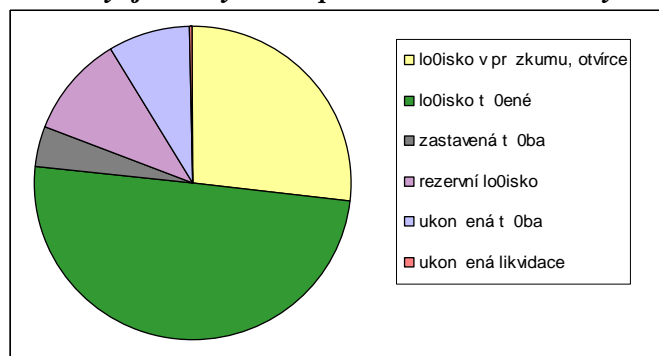
Ú elem posuzování vliv na řivotní prost edí je získat objektivní odborný podklad pro vydání rozhodnutí, pop ípad opat ení podle zvlá–tních právních p edpis a p ísp t tak k udrřitelnému rozvoji spole nosti. Stále diskutabilní stále z stává otázka platby náklad spojených s posuzováním vliv zám r na řivotní prost edí, s výjimkou náklad spojených s ve ejným projednáním a zve ej ováním, kterou podle zákona hradí oznamovatel, tj. v p ípad roz–i ování t řby í schvalování nových dobývacích prostor t řební spole nost, která má zám r v dané lokalit t řit.

Vliv t řby nerostných surovin na krajinu je natolik zásadní, ře je e–en í na úrovni vlády. Po roce 1989 byla v eské republice p íjata ada vládních usnesení, která e–ila otázky spojené se shlazováním následk hornické innost, ale byla také spojena s otázkami možného ořivnění t řbou postifených region . Prioritn byla e–ena území nejvíce strukturáln postifených region , tj. Ústeckého a Moravskoslezského kraje. S ohledem na skute nost, ře vářln naru–ena byla í území v jiných krajích, byla vládou p íjata í n která na ízení zabývající se konkrétními regiony. P íkladem je Usnesení Vlády R . 490/1991 zabývající se otázkou ozdrav ní řivotního prost edí v okrese Sokolov, sou ástí usnesení bylo schválení Programu ozdrav ní řivotního prost edí okresu Sokolov na léta 1992 ařl 1995 s výhledem do roku 2000 a ministru pro hospodá skou politiku a rozvoj R bylo uloženo vycházet p í koncipování energetické politiky ze závazných linií omezení t řby a výsypek (viz územní limity t řby) a neuvaflovat o otvřice nových lom (nap íklad bylo zamítnuto p vodn řlánované otev ení lomu ankov na Karlovarsku).

Ekologický dohled nad t řbou nerostných surovin má v eské republice MřiP R, které z hlediska závařnosti dopad t řby, úpravy nerostných surovin a stavebních zásah na stabilitu horninového prost edí hodnotí vářlnost naru–ení horninového prost edí následovn . Jako rizikové hodnotí ty í skupiny aktivit, a to jako první t řbu a zpracování energetických surovin (uhlí a uranu), jako druhou t řbu stavebních a nerudních surovin, t etí t řbu v chrán ných krajinných oblastech a jako tvřtou riziko spojené se sesuvnými a poddolovanými územími a stará d lní díla s úniky metanu. Svým dohledem se snařlí environmentáln problematické aktivity v území omezovat s vyuřitím v–ech dostupných právních nástroj . Í p es to v–ak na výjimku povoluje t řební innost, která pro dané území znamená zvý–ená rizika. Klasickým p ípadem je povolování t řby nerostných surovin ve velkoplo–ných chrán ných územích, kterými jsou chrán né krajinné oblasti í dokonce národní parky. Svou roli p ítom seřrává ot řla ská lobyö, zájmy energetických spole ností í provázanost politiky se soukromým podnikáním. Situaci nahrává í astý nezájem lokálních municipalit a ob an pokud se jich t řba v konkrétních p ípadech osobn nedotýká. Na druhé stran jsou n které v–eobecn známe a medializované kauzy (nap . t řba erného uhlí na Fren–átsku, prolomení územní limit v Podkru–noho í í t řba stavebního kamene v lokalit Tlustec), ve kterých se aktivn angařlují ob anská sdruffení, nevládní organizace a zakřádají se ú elová sdruffení.

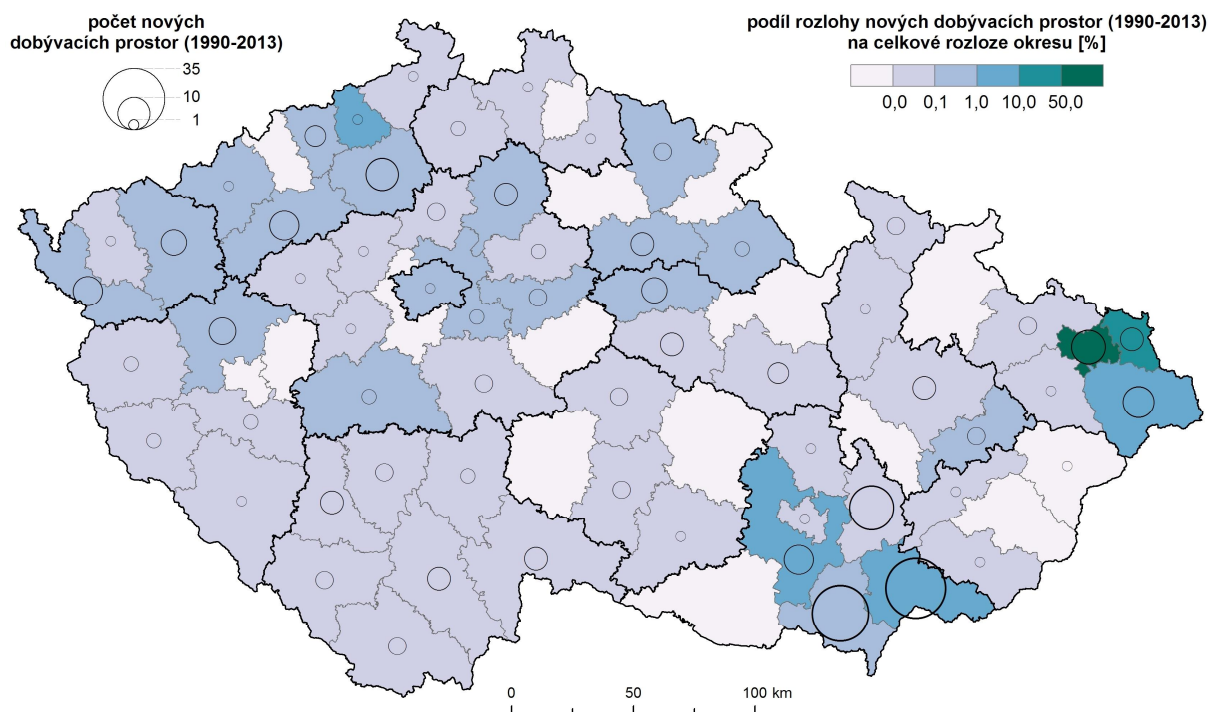
Celkové bylo na území eské republiky v letech 1990 ařl 2013 schváleno 276 nových dobývacích prostor na celkové plo–e 306,5 km². Nejv t–í nár st (ve srovnání s rokem 1992) po tu í rozlohy dobývacích prostor nastal v p ípad prostor stanovených pro t řbu ropy, zemního plynu a zemního plynu vázaného na uhelné sloje (celkem 105 nových DP), cořl souvisí s novými objevy lořisek v Dolnomoravském úvalu, řidánickém lese í jihovýchodním okrají eského masivu.

Obr. 2: Struktura aktuálního využití dobývacích prostorů v ČR schválených v letech 1990 - 2013

Zdroj: Databáze českého báňského úřadu, vlastní výpočty

Obr. 3: Vývoj regionální struktury dobývacích prostorů v ČR k 31. 12. 2013

Zdroj: vlastní zpracování

Na regionální úrovni, což dokumentuje obr. 3, nejvýraznější změna nastala v Ostravské pánvi (okresy Ostrava, Karviná, Frýdek-Místek), kde byla vyhlášena největší celková plocha nových dobývacích prostorů, nejedná se však o nový prvek, protože téměř všechny byly vyhlášeny pro jinou surovinu (hořlavý zemní plyn a metan) v místech zrušených dobývacích prostorů pro těžbu černého uhlí (viz kapitola 3). Novým prvkem jsou dobývací prostory schvalované na jižní Moravě, absolutně nejvíce jich bylo ve sledovaném období let 1990 až 2013 schváleno v okresech Hodonín (34 nových DP) a Břeclav (30 DP) a Vyškov (18 DP). Více jak 10 nových DP bylo schváleno v 5 okresech ČR (Hodonín, Břeclav, Vyškov, Ostrava a Město a Litoměřice). Na straně druhé na území 15 okresů za 23 let nebyl schválen ani jeden nový DP.

7. Záv r

P ísp vek hodnotí vývoj t flby nerostných surovin v eské republice v období po roce 1989 na úrovni zm n v prostorové struktu e t flených lokalit a rozložení nov stanovovaných dobývacích prostor . Srovnáme-li sou asný stav t flených a potenciáln ur ených t flb lokalit, pak ve srovnání s rokem 1992 do-lo k celkovém poklesu po tu i rozlohy dobývacích prostor . Celkov klesl po et dobývacích prostor o -estinu a celková rozloha o t etinu. Ve skute nosti bylo ru-eno daleko více dobývacích prostor , ale ztrátu áste n kompenzovalo schvalování nových dobývacích prostor od druhé poloviny 90. let minulého století.

V politice vyhla-ování dobývacích prostor do-lo po roce 1989 k zásadní komoditní reorientaci. Postupn byly ru-eny prakticky v-echny dobývací prostory stanovené pro t flbu rud a výrazn se omezila plocha pro t flbu uhlí, které p edstavovalo plo-n nejrozsáhlejší území s p ímými socioekonomickým a environmentálním dopady na rozvoj obcí a region . V posledních deseti letech dominují ve struktu e nov schvalovaných dobývacích prostor ropa, zemní plyn a kaolin.

Literatura

- [1] BOSHMAN, R., LAMBOOY, J., (1999). *Why do old industrial regions decline? An exploration of potential adjustment strategies*, Dublin.
- [2] DAN ÁK, B., ZÁV TČKÝ, J., (2007). *Enegetická bezpe nost a zájmy eské republiky*. Brno.
- [3] HASSINK, R., SHIN, D., (2005). The restructuring of old industrial areas in Europe and Asia, *Environment and Planning A*, vol. 37, pp. 571-580.
- [4] KOUTSKÝ, J., (2011). Staré pr myslové regiony ó vývojové tendence ó mořnosti rozvoje, Ústí nad Labem.
- [5] MAKARIUS, R. ed., (1194). *Hornická ro enka 1993*. Ostrava: eský bá ský ú ad a zam stnavatelský svaz d lního a naftového pr myslu, Spole enstvo t flb R, Ostrava: Montanex, s. r. o.
- [6] MAKARIUS, R. ed., (2014). *Hornická ro enka 2013*. Ostrava: eský bá ský ú ad a zam stnavatelský svaz d lního a naftového pr myslu, Spole enstvo t flb R, Montanex, s. r. o.
- [7] SMOLOVÁ, I., (2008). T flba nerostných surovin na území R a její geografické aspekty. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- [8] SZCZYRBA, Z., TOUŠEK, V., (2004). Vyjíl ka a dojíl ka do zam stnání v eské republice; zm ny v období transformace. In *Przekszta enia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych VIII/2*. Wrocław : Uniwersytet Wrocławski, pp. 21-31.
- [9] Usnesení Vlády R ze dne 13. 12. 1999 . 1311 k Surovinové politice v oblasti nerostných surovin a jejich zdroj .
- [10] Zákon . 44/1988 Sb., o ochran a vyuffití nerostného bohatství (horní zákon), ve zn ní zákona . 541/1991 Sb., zákona NR .10/1993 Sb., 132/2000 Sb., 286/2000 Sb., 366/2000 Sb., 315/2001 Sb., 61/2002 Sb., 320/2002 Sb., 150/2003 Sb. a 3/2005 Sb.